

แนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา Guidelines for promoting beef cattle production of Armed Forces Development Command

บทความวิชาการ

ร้อยโทหญิง สุชรินทร์ เมธยามภา

ประจำกองวิชาการ ศูนย์ฝึกศึกษา สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

First Lieutenant Sukarin Methayapa

Attached to Technical Affairs Division, Education and Training Center, Military Development Office, AFDC

E-mail: Sukarin.mat@rtarf.mi.th

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบสถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบัน ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ และเสนอแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยสถานการณ์ในปัจจุบันการผลิตเนื้อโคในประเทศไทยยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ ซึ่งยังได้รับผลกระทบจาก FTA ไทย-ออสเตรเลียที่มีการนำเข้าผลิตภัณฑ์เนื้อโคแช่แข็ง แต่ก็ยังมีโอกาสจากสถานการณ์การระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African swine fever: ASF) ของประเทศเพื่อนบ้าน ในการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกร เมื่อทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมโคเนื้อ ด้วยการทำ SWOT วิเคราะห์ปัจจัยภายในเพื่อให้รู้ถึงจุดแข็งจุดอ่อนของตลาดโคเนื้อ และประเมินสถานการณ์ปัจจัยภายนอกเพื่อหาโอกาสและอุปสรรค จนได้แนวทางในการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการสนับสนุนอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อโดยเจ้าหน้าที่ต้องมีข้อมูลรอบด้าน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพิจารณาการส่งเสริมอาชีพ ด้านการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ผสมเทียมโดยการพัฒนาความรู้ มีทักษะมีความเชี่ยวชาญ และเป็นผู้ประสานงานในการทำงานกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้านการผลิตน้ำเชื้อแช่แข็งโดยจัดทำการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เพื่อดึงองค์ความรู้จากบุคคลออกมาใช้ถ่ายทอดให้กับกำลังพล และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: โคเนื้อ, การส่งเสริมอาชีพ, หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา, SWOT

Abstract

The objective of this study was to determine about beef cattle in situation the present, factors affecting the promotion of beef cattle raising, and proposing guidelines for promoting beef cattle production of Armed Forces Development Command. At present, the production of beef cattle in Thailand is insufficient for domestic consumption demand. It has also been affected by FTA Thai-Australia, which imports frozen cattle products. The situation of the African swine fever (ASF) outbreak in surrounding countries is increasing the distribution opportunity for farmers. The study of factors affecting beef cattle promotion through SWOT analysis with internal factors analysis to identify strengths and weaknesses of the beef cattle market and assess situations about external factors for opportunities and obstacles until obtaining guidelines for promoting beef cattle production of Armed Forces Development Command in three sections. As follows: The first, to support the careers of beef cattle raising, staff must have comprehensive information about the use of information technology to aid in considering career promotion. Second, supporting artificial insemination staff through developing knowledge, specific skills with expertise and be a coordinator in working with farmers and government officials. The third, the frozen semen production by organizing knowledge management (KM) to extract knowledge from people to transfer them with personnel and bring technology to help work more efficiently.

Keyword: Beef cattle, career promotion, Armed Forces Development Command, SWOT

บทนำ

หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ รวมไปถึงภารกิจของเจ้าหน้าที่ผสมเทียมของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาที่กระจายอยู่ตามหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ทั่วประเทศที่มีส่วนผลักดันในการพัฒนาสายพันธุ์ให้ตอบสนองความต้องการของตลาดโคเนื้อของประเทศไทย ตลอดจนส่งเสริมให้ความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถดำรงอาชีพได้อย่างยั่งยืนภายใต้ภารกิจงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มีสถานีวิจัยผสมเทียม 76 สถานี มีชุดเจ้าหน้าที่ผสมเทียมจำนวน 94 ชุด กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย อีกทั้งกองสนับสนุนและขยายพันธุ์สัตว์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาที่เป็นแหล่งการผลิตน้ำเชื้อโคแช่แข็งที่ผ่านมาตรฐานของกรมปศุสัตว์ ด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันทำให้การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อต้องมีการพิจารณาแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อให้อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อที่ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิตและการตลาดโคเนื้อในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

สถานการณ์การผลิตและตลาดโคเนื้อในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานการเกษตร มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 909,324 ราย มีจำนวนโคเนื้อ 6,230,140 ตัว (กรมปศุสัตว์, 2563) มีสหกรณ์จำนวน 75 แห่ง 37 จังหวัด มีจำนวนสมาชิก 78,350 ราย เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 13,280 ราย (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2563) ซึ่งสัดส่วนยังมีจำนวนน้อยอยู่เมื่อเทียบกับสมาชิกสหกรณ์ และจากรายงานสถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2564 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในปี 2563 มีปริมาณการผลิตโคเนื้อ 1.38 ล้านตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2562 ซึ่งมีปริมาณการผลิต 1.35 ล้านตัว ร้อยละ 2.22 เนื่องจากภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักและการเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติของแม่พันธุ์โคเนื้อ อีกทั้งมีการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อที่ดีทำให้อัตราการเกิดในรอบปีดีขึ้น ความต้องการบริโภคเนื้อโคของไทยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในอัตราเพียงร้อยละ 0.08 ต่อปี โดยในปี 2563 คาดว่าจะมีปริมาณการบริโภคโคเนื้อ 1.26 ล้านตัว หรือคิดเป็นเนื้อโค 212.18 พันตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2562 ร้อยละ 0.08 เนื่องจากความต้องการของตลาดภายในประเทศเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งผู้บริโภคยังคงนิยมบริโภคเนื้อโคแบบชาบูหรือปิ้งย่าง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563)

อย่างไรก็ตาม ในปี 2563 การนำเข้าโคมีชีวิตมีปริมาณ 58,363 ตัว มูลค่า 1,086.79 ล้านบาท การนำเข้าเนื้อโค และผลิตภัณฑ์ มีปริมาณ 18,949.34 ตัน มูลค่า 3,327.31 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2562 ซึ่งนำเข้าปริมาณ 13,676.15 ตัน มูลค่า 2,869.91 ล้านบาท ร้อยละ 38.56 และร้อยละ 15.94 ตามลำดับ เนื่องจากภาชนะนำเข้าเหลือร้อยละ 0 โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าผลิตภัณฑ์เนื้อโคจากประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย อย่างไรก็ตาม สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรโดยกองทุน

ปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA) ได้ให้ความช่วยเหลือและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าในการเพิ่มศักยภาพธุรกิจสำหรับสินค้าโคเนื้อตั้งแต่ปี 2550 จำนวน 6 โครงการ งบประมาณ 154.75 ล้านบาท อาทิ โครงการคัดเลือกพ่อพันธุ์กำแพงแสนเพื่อใช้ผลิตน้ำเชื้อ โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพสูง โครงการเพิ่มมูลค่าเนื้อโคขุนเกรดคุณภาพ (Premium) เพื่อรองรับตลาดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและโครงการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตโคเนื้อเพื่อเพิ่ม ขีดความสามารถในการแข่งขันซึ่งมีผลจากการดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ได้ช่วยให้ไทยมีศักยภาพในการผลิตโคเนื้อ และเนื้อโคเพิ่มขึ้น

นอกจากสถานการณ์การผลิต และการนำเข้าเนื้อโคจากต่างประเทศ ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อสถานการณ์การเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยอีก เช่น ในปี 2562 เกิดสถานการณ์การระบาดของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรในประเทศเพื่อนบ้าน โดยแผนเตรียมความพร้อมเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรและแนวทางเวชปฏิบัติของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกร (กรมปศุสัตว์, 2562) ได้กล่าวถึงความเสียหายทางเศรษฐกิจจากโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ขึ้นอยู่กับระบบการเลี้ยง และความสำคัญของอุตสาหกรรมสุกรต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ความเสียหายที่สามารถประเมินค่าได้ตามหลักวิชาการจากโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรนั้น เกิดจากการตายของสุกรในฟาร์ม การควบคุมและป้องกันโรค และการสูญเสียความสามารถในการส่งออกสินค้าสุกรสู่ตลาดโลกเป็นหลัก เช่น ประเทศแทนซาเนีย โรคนี้ทำให้สุกรในฟาร์มสุกรรายย่อยมีอัตราการตายคิดเป็นร้อยละ 84 คิดเป็นความเสียหายมูลค่ามากกว่า 7 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 2.3 ล้านล้านบาท) ส่วนในการระบาดในประเทศไนจีเรีย ปี พ.ศ.2544 พบว่าอัตราการตายของสุกรในฟาร์มรายย่อยสูงถึงร้อยละ 91 คิดเป็นความเสียหายกว่า 941,492 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

(ประมาณ 31 ล้านล้านบาท) ซึ่งสถานการณ์การระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African swine fever: ASF) ในช่วงปี 2019 จากกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศได้จัดทำรายงานผลกระทบของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African swine fever: ASF) ต่อสินค้าเนื้อหมูในตลาดจีน ตั้งแต่ 2562 ทำให้จำนวนสุกรในสต็อก และจำนวนสุกรในประเทศจีนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยการผลิตเนื้อหมูของจีนลดลงเหลือเพียง 42.535 ล้านตัน โดยลดลงจากปีก่อนร้อยละ 21.25 ส่งผลให้ ในปี 2562 มีปริมาณการนำเข้าเนื้อหมูเพิ่มขึ้น จึงทำให้การนำเข้าเนื้อหมูของจีน และผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นอย่างมากด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นโอกาสของสินค้าเนื้อสัตว์ประเภทอื่น ๆ โดยสามารถเข้าไปชดเชยปริมาณเนื้อสุกรที่หายไปจากสถานการณ์ดังกล่าวได้

จากสภาพการผลิต และการตลาดโคเนื้อในประเทศไทย เนื่องจากความต้องการบริโภคเนื้อโคในประเทศไทย มีปริมาณคงตัว แต่กลุ่มตลาดมีการปรับเปลี่ยนโดยเพิ่มปริมาณ การบริโภคที่ตลาดระดับกลาง และระดับบนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเนื้อคุณภาพดี มีไขมันแทรก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเนื้อที่นำเข้าจากต่างประเทศ ทั้งจากประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามปริมาณการผลิตเนื้อโคในประเทศไทยยังประสบปัญหาไม่เพียงพอ และประสบปัญหาการลักลอบนำเข้าเนื้อเถื่อนจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีปัจจัยเสี่ยงในเรื่องของความปลอดภัยอาหาร และโรคระบาด ประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ ค่านิยมของผู้บริโภคที่ไม่นิยมเนื้อโคในประเทศไทย แม้ว่าสหกรณ์โคเนื้อสามารถผลิตเนื้อโคที่มีสายพันธุ์ เช่น วากิว แองกัส ผลิตเนื้อที่มีระดับไขมันแทรกได้สูง แต่ก็ยังไม่เป็นที่นิยม (คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาผลผลิตทางการเกษตรในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560) ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเพาะเลี้ยงเนื้อในห้องปฏิบัติการที่กำลังเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งการตลาดเนื้อโคได้ในอนาคต

ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของไทยให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีการศึกษา และวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และศักยภาพการแข่งขันในอุตสาหกรรมโคเนื้อเป็นปัจจัยสำคัญ โดยการวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ปัจจัยภายในเพื่อให้รู้ถึงจุดแข็งจุดอ่อนของของตลาดโคเนื้อ และประเมินสถานการณ์ปัจจัยภายนอกเพื่อหาโอกาส และอุปสรรค (Mintzberg, 1990)

จุดแข็ง (Strength)

1) วิถีเกษตรกรรมสอดคล้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ และมีฐานเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวนมากถึง 9 แสนครัวเรือน ถึงแม้ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรรายย่อย

2) แหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศมีปริมาณมาก รวมทั้งมีผลพลอยได้จากการเกษตร และโรงงานอุตสาหกรรมเกษตร ได้แก่ ข้าวฟ่าง ต้น และเปลือกข้าวโพด เปลือกสับปะรด ต้นถั่วต่าง ๆ หลังการเก็บเกี่ยว และเศษเหลือจากโรงงานผลไม้ที่มีราคาค่อนข้างถูก

3) ภาครัฐบาลมีนโยบายสนับสนุน ด้านพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ การป้องกัน และกำจัดโรคระบาดสัตว์การแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ รวมถึงการที่สถาบันการศึกษาให้การสนับสนุน ทางด้านวิชาการอย่างรอบด้าน และมีกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA) เข้ามาช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกร และผู้ประกอบการ

4) ความต้องการบริโภคเนื้อโคของตลาดในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภคชาวมุสลิม ซึ่งไทยมีระบบมาตรฐานฮาลาลที่ได้รับการยอมรับจากประเทศผู้นำเข้า และการจัดการตลาดฮาลาลที่เข้มแข็ง รวมถึงนวัตกรรมและการผลิตอาหาร (Food Innovation) และวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่เป็นที่ยอมรับ และมีชื่อเสียงไปทั่วโลก

5) เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพที่เหมาะสม การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ (การผสมเทียมพัฒนาพันธุ์โค) เพื่อการผลิตโคเนื้อที่สอดคล้องกับศักยภาพของเกษตรกร และตรงกับความต้องการของตลาด เทคโนโลยีด้านการขุน เทคโนโลยีการจัดการอาหารสัตว์ นวัตกรรมของการผลิตโคเนื้อ เช่น ระบบการผลิต โคเนื้อโพนยางคำ

จุดอ่อน (Weakness)

1) ขาดโรงงานฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานสากล การตัดแต่ง และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย ผู้ประกอบการขาดความรู้ในด้านการจัดการหลังการฆ่า เช่น การเก็บรักษา การตัดแต่งแยกชิ้นส่วนตามการใช้ประโยชน์ การบ่มเนื้อ การพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย ส่วนใหญ่ทำลูกชิ้น หรือนิยมบริโภคในรูปเนื้อสด

2) ปัญหาโรคระบาดสัตว์ (โรคปากและเท้าเปื่อย) และมีการลักลอบใช้สารเร่งเนื้อแดงเป็นข้อจำกัดในการขนส่งโคมีชีวิต และเนื้อโคไปขายต่างประเทศ (ตลาดโคเนื้อเป็นตลาดเสรีหากอุตสาหกรรมโคเนื้อที่มีมาตรการที่ชัดเจนจะสามารถสร้างเขตปลอดโรคได้)

3) การเลี้ยงโคเนื้อต้องลงทุนสูง ใช้ระยะเวลาการเลี้ยงนาน และให้ผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ

4) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเป็นไปได้น้อย

5) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีอายุมาก การศึกษาไม่มาก การยอมรับความรู้ หรือเทคโนโลยีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อไม่รวดเร็ว นักประสิทธิภาพการผลิตยังไม่เต็มความสามารถ ทำให้ปริมาณการผลิตค่อนข้างต่ำ และการควบคุมคุณภาพยังไม่ดีเท่าที่ควร

6) การสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดเชื่อมโยงระหว่างการผลิต และการตลาดมีค่อนข้างน้อย

7) การประชาสัมพันธ์ การสร้างค่านิยมในการบริโภคเนื้อโคที่ผลิตในประเทศยังมีน้อย

8) เทคโนโลยีสารสนเทศไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลพื้นฐานโค เช่น ข้อมูลด้านการตลาด ด้านราคาข้อมูลเรื่องโรค ข้อมูลด้านโรงฆ่า รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่สมบูรณ์ชัดเจน และไม่สามารถนำมาใช้ในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9) เนื้อฉีดไขมัน (Artificial Marbling beef) มีการลักลอบขายในประเทศ โดยไม่มีการยื่นจดทะเบียนกับสำนักงานคณะกรรมการองค์การอาหารและยา ทำให้ผู้บริโภคเสี่ยงที่จะได้รับโรคเนื้อโคที่ไม่มีคุณภาพ ตลอดจนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการแยกแยะหว่างเนื้อโคที่ผ่านการตัดแต่งกับเนื้อโคที่มีไขมันแทรกตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นช่องว่างให้ผู้ค่านำเนื้อฉีดไขมันมาขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาเนื้อไขมันแทรกธรรมชาติ แต่ราคาสูงกว่าราคาเนื้อฉีดไขมันปกติ

โอกาส (Opportunity)

1) โคมีชีวิต เนื้อโค และผลิตภัณฑ์ เป็นที่ต้องการของตลาดเอเชีย ชื่อเสียงด้านอาหารไทยเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวไปทั่วโลก ทำให้มีโอกาสพัฒนาเนื้อโคพร้อมบริโภค เพื่อการส่งออกที่สามารถสร้างเอกลักษณ์อาหารไทย โดยใช้เนื้อโคไทย (Thai premium beef brand) ตามความต้องการบริโภคเนื้อคุณภาพดีที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากผู้บริโภคภายในประเทศ และนักท่องเที่ยว

2) ความต้องการโคเนื้อ และเนื้อโคเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น กอปรกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของไทยสามารถเป็นศูนย์กลางการค้าโคเนื้อของเอเชียอีก ทำให้มีโอกาสส่งออกเนื้อโคได้ทั่วโลก รวมถึงผลจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสส่งเนื้อโคไปจำหน่ายที่ต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

3) ตลาดฮาลาลมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยจึงมีโอกาสในการส่งออกเนื้อโคไปยังประเทศในกลุ่มมุสลิมค่อนข้างสูง รวมถึงโอกาสในการพัฒนาโรงฆ่าเพื่อรองรับโคเนื้อเข้าเชือด

4) โอกาสการร่วมลงทุนในประเทศคู่ค้า โดยใช้ฐานการผลิตในประเทศ หรือลงทุนในต่างประเทศ แต่ใช้ทรัพยากรของประเทศไทยเป็นหลัก ในลักษณะของความร่วมมือซึ่งกันและกัน เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านต้องการเทคโนโลยีการผลิตของประเทศไทย

5) สถานการณ์การเกิดโรคระบาดอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (AFRICAN SWINE FEVER) ที่มีการระบาดเป็นวงกว้างในประเทศจีน ฮองกง และเวียดนาม ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ขาดแคลนเนื้อสุกร เป็นโอกาสที่จะสามารถส่งเนื้อโคเข้าไปทดแทนการขาดแหล่งโปรตีนให้กับประเทศที่มีการระบาดได้

6) สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดการลือคความในหลายประเทศ ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจการ ทำการผลิตได้ตามปกติ กำลังการผลิตลดลง แต่ปริมาณความต้องการบริโภคยังเท่าเดิม ต้องมีการนำเข้าสินค้าเข้าไปทดแทนในประเทศที่มีการระบาดได้ ในกรณีที่ประเทศไทยเองไม่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19

อุปสรรค/ภัยคุกคาม (Threats)

1) การลักลอบนำเข้าเนื้อโคเถื่อน และหนังโคเถื่อนยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้จะมีมาตรการควบคุม แต่การปราบปรามยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ

2) การนำเข้าเนื้อโค เครื่องในโค และผลิตภัณฑ์ราคาถูกจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น

3) การเปิดการค้าเสรี (FTA) ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถกำหนดภาษีศุลกากร เพื่อป้องกันนำเข้าเนื้อโคจากต่างประเทศ โดยเฉพาะออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย ที่มีต้นทุนการผลิตต่ำได้ รวมถึงไม่มีมาตรการในการกีดกันทางการค้า

4) การปรับเปลี่ยนนโยบายของประเทศคู่ค้า เช่น ในอดีตจีนนำเข้าโคมีชีวิต แต่ปัจจุบันนำเข้าเนื้อโค และมีมาตรการตรวจสอบที่เข้มงวด

5) การนำเข้าโคขุน และเนื้อโคจากประเทศที่ยังไม่ปลอดโรค (โรคติดต่อกันจากโคเนื้อ และเนื้อโคที่ผิดกฎหมายจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศอินเดีย)

6) เนื้อที่เกิดจากการเพาะเลี้ยงในห้องปฏิบัติการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดเป็นเนื้อที่ปลอดโรค และไม่ต้องมีการเข้าโรงเชือดที่ส่งผลกระทบต่อกระบุงบางกลุ่ม

7) การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตเนื้อโคในส่วนของ การดำเนินการโรงฆ่า โรงตัดแต่ง และการบรรจุภัณฑ์ การส่งออกสินค้า ต้องมีกระบวนการฆ่าเชื้อตามมาตรฐานสากล เพื่อให้สามารถส่งออกสินค้า และผลิตภัณฑ์ไปยังประเทศต่าง ๆ ได้

แนวทางในการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

จากการวิเคราะห์ SWOT ของสถานการณ์แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อที่หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางต่อไป โดยในปัจจุบันหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้มีการกิจที่เกี่ยวข้องกับโคเนื้อในด้านการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ การสนับสนุนเจ้าหน้าที่ผสมเทียม และการผลิตน้ำเชื้อแช่แข็ง

ในด้านการสนับสนุนอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้มีความเข้าใจในข้อมูลประกอบที่สำคัญต่อการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้เกิดความยั่งยืน โดยกองสนับสนุนและขยายพันธุ์สัตว์ซึ่งมีข้อมูลสารสนเทศในการจำหน่ายเชื้อของเจ้าหน้าที่ผสมเทียม ซึ่งสามารถนำมาประกอบกับข้อมูลในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ว่าในพื้นที่ดังกล่าวมีกลุ่มสหกรณ์ หรือมีกิจการใดที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ตลอดจนต้องทราบถึงความต้องการตลาดในพื้นที่ เพื่อที่จะสามารถส่งเสริมและให้คำแนะนำในการเลี้ยงโคเนื้อให้เกิดความสำเร็จ และยั่งยืน

ในด้านการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ผสมเทียม เจ้าหน้าที่ของหน่วยบัญชาการทหารต้องได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความเชี่ยวชาญ และเป็นปัจจุบัน ต้องมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผสมเทียม ด้วยหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจากสภากายภาพศาสตร์ มีความรู้ในเรื่องของโรคระบาด โรคที่มีความสำคัญที่อาจสร้างผลกระทบต่อ การเลี้ยงโคเนื้อได้ ตลอดจนต้องมีการดำเนินการทำงานบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ อย่างเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ในการประสานข้อมูลต่าง ๆ เช่น สถานการณ์โรคระบาด การแจ้งเบาะแสการลักลอบนำเข้าเนื้อโคที่ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีการดำเนินงานที่ถูกต้องตามระเบียบ

ในด้านการผลิตน้ำเชื้อแช่แข็งของกองสนับสนุน และขยายพันธุ์สัตว์ ปัจจุบันมีพ่อพันธุ์ที่สอดคล้องกับความต้องการตลาดเนื้อโคทุกระดับ มีระบบสารสนเทศที่ใช้ในการแจกจ่ายน้ำเชื้อแช่แข็งให้กับสถานีผสมเทียม แต่ยังพบปัญหาว่า กำลังพลมีอายุมากและใกล้เกษียณอายุราชการ ควรมีการจัดการความรู้ (Knowledge management: KM) เพื่อดึงองค์ความรู้จากบุคคลออกมาใช้ถ่ายทอดให้กับกำลังพลที่จะเข้ามาปฏิบัติงานทดแทนพร้อมทั้งพัฒนา กำลังพลในการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป

ประเทศไทยสามารถพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้ยั่งยืนได้ ด้วยการส่งเสริมปัจจัยให้ครบตลอดห่วงโซ่ ตั้งแต่ต้นน้ำการผลิตโคเนื้อ กลางน้ำโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน ปลายน้ำการตลาด และการขายเนื้อโค โดยต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์ และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อในส่วนต้นน้ำของสายการผลิต จึงต้องพัฒนาทั้งปัจจัยด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และบุคลากร ให้สอดคล้องกับความต้องการตลาดทุกระดับ ถึงมีแนวทางในการส่งเสริมที่เพิ่มเติมให้สามารถบรรลุถึงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้ยั่งยืนตามภารกิจดังนี้ คือ การสนับสนุนอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อต้องมีการพัฒนาคน ให้มีความรู้รอบด้านในการส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญ เพื่อใช้ประกอบในการปฏิบัติงาน ด้านการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ผสมเทียมต้องพัฒนาเจ้าหน้าที่ผสมเทียมให้มีความรู้ที่ทันสมัยและได้มาตรฐาน ตลอดจนต้องสามารถเป็นผู้ประสานงานในการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ในการปฏิบัติงานด้านโรคระบาด หรือการรับแจ้งเบาะแสการลักลอบนำเข้าเนื้อโค การผลิตน้ำเชื้อแช่แข็งมีสายพันธุ์ที่เพียงพอ มีระบบสารสนเทศที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้ตรงกับความต้องการของตลาด และเพิ่มการจัดการความรู้ (KM) เพื่อการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้เกิดความมั่นคง ได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2551). ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (Thailand-Australia Free Trade Agreement: TAFTA). สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.thaifita.com/ThaiFTA/Home/FTABycountry/tabid/53/ctl/detail/id/21/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx>.

- กรมปศุสัตว์. (2562). แผนเตรียมความพร้อมเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรและแนวทางเวชปฏิบัติของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกร. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563, จาก <https://dld.go.th/th/images/stories/hotissue/asf/ContingencyPlanAndCPG2.pdf>
- _____. (2563). จำนวนเกษตรกรและโคเนื้อ รายงานจังหวัด ปี 2563, สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563, จาก <http://ict.dld.go.th/webnew/images/stories/report/regislives/2020/country/2-cattle.pdf>
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2563). รายงานผลกระทบของโรคไข้หวัดหมู (African swine fever: ASF) ต่อสินค้าเนื้อหมูในตลาดจีน. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563, https://www.ditp.go.th/ditp_web61/article_sub_view.php?filename=contents_attach/613749/613749.pdf&title=613749&cate=413&d=0
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2563). ประมวลข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มเกษตรกร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563, จาก http://office.cpd.go.th/dacfg/images/2563/63_PDF.pdf
- คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาผลผลิตทางการเกษตรในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). รายงานผลการศึกษายุทธศาสตร์การส่งเสริมและการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยทั้งระบบ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2564. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/journal/2564 /trend2564.pdf>
- Mintzberg, H. (1990). The design school: reconsidering the basic premises of strategic management. *Strategic management journal*, 11(3), 171-195.